

TUDOR VIANU ȘI CAZUL DRAMEI "DESPOT VODĂ"

La 28 martie 1945, actorilor Teatrului Național din București, adunați în modestul foaier al sălii Liceului "Sf. Sava" - unde se adăpostea, vremelnic, prima noastră scenă - le este prezentat noul director, profesor de estetică la Universitatea bucureșteană, Tudor Vianu. Așezarea sa în fotoliul lui Ion Ghica venea după două scurte și agitate cîrmuri. Din toamna lui '44 și pînă în martie următor, Victor Eftimiu și N. Carandino încercaseră stabilizarea vieții glorioasă așezămînt rămas fără monumentalul edificiu din Calea Victoriei. Oficialitatea încuraja perfid entuziasmul tuturor celor care se străduiau să grăbească refacerea clădirii, avariata de bombardamentele din 25-26 august 1944. Nimeni nu bănuia, încă, finalul tragic al acestei campanii: în toam-

na lui 1947, guvernul Groza va spulbera zidirea, și comunismul de import atoatebiruitor își va putea manifesta în voie ura bestială pentru vechile noastre instituții naționale.

Deocamdată, cînd speranțele încă mai înaripează sufletele, se repetă și se joacă pe cele două scene de la liceele "Sf. Sava" și "Matei Basarab" și la Studioul din Piața Amzei. Cu dor de muncă și de faptă românească, se chibzulește un repertoriu cuprinzător. Rînd pe rînd, se reprezintă piese de V. Eftimiu, Camil Petrescu, Al. Macedonski, M. Sebastian, Al. Kirițescu. Pentru prima dată la noi, *Don Juan* de Molière; Schiller și Ibsen, prezenți. Regizorul Ion Sava realizează neuitatul său spectacol *Macbeth*, cu maști.

Dar evenimentul scurtului directorat

Tudor Vianu (28 martie 1945 - 1 martie 1946) n-a fost pus niciodată în lumina sa pilduitoare. Nici nu avea cum, în vremea care a urmat.

Simțind primejdia care amenința patrimoniul clasic al literaturii noastre, Tudor Vianu propune, pentru deschiderea stagiunii 1945 - 1946, drama istorică *Despot Vodă* de V. Alecsandri, invocînd tradiția Naționalului - primul gong de toamnă să anunțe o piesă românească. L-au susținut M. Sadoveanu, Al. Rosetti, Al. Kirițescu, Basil Munteanu din Comitetul de lectură, în ciuda unor dregători care începeau să silabisească lecțiile proletcultului.

17 septembrie 1945. Pe scena de la "Sf. Sava", Al. Critico (*Despot*), N. Brancomir (*Tomșa*), Emil Botta (*Spancioc*), Marietta Anca (*Carmina*), Migry Avram Nicolau (*Ana*), Gh. Ciprian (*Moșoc*) tălmăcesc capodopera părintelui dramaturgiei naționale. Dar, cum lupta de clasă încă nu se ascuțise, textul "moșierului" Alecsandri a primit viza chiar pentru tiradele socotite mai tîrziu naționalist-șovine. Printre cei care și-au dat acordul a fost și consilierul sovietic din comisia aliată de control.

Și astfel, viteazul Ștefan Tomșa, nesuferind trădarea de neam a șovăitorilor boieri, rostește adevărul cutremurător al istoriei noastre: "Această țară-a noastră nu știe-a slugări;/ Ea lasă altor neamuri pe brînci a se tîri/ De însuși Ștefan Vodă Moldova e deprinsă/Să ție mai sus capul cu cît e mai învinsă./Deci piară orice procler, țaran, vecin, stăpîn,/Pe tron, sub tron, oricine nu știe-a fi român!". Vocea amplă a lui N. Brancomir, fiu al Bucovinei răpite, a sîrnit furtuna sălii, la acest mijloc de act I. Preț de o oră, s-a ovaționat în lacrimi pentru vitejii neamului, pentru credința românească.

A fost cea din urmă manifestare a sufletului național pe scena Naționalului, înainte de lăsarea întunericii. S-a încercat eliminarea din text a părților supărătoare pentru "eliberatorii" noștri. Dar drama lui Alecsandri, viăguită de substanța ei patriotică, este un nonsens. Același consilier sovietic care încuviințase premiera, necunoscînd forța sufletului românesc, scoate piesa de pe afiș. În curînd și Tudor Vianu va fi îndepărtat de la direcția Naționalului cu vicleană politețe: va fi trimis ambasador la Belgrad.

Nu e de mirare că una dintre instituțiile pe care totalitarismul devastator a privit-o întotdeauna cu suspiciune a fost Teatrul Național. În anii '50 ai culturii de școală primară se ceruse, chiar, schimbarea numelui, socotit reacționar. Dar care român adevărat ar fi spus altfel decît: "Merg la Teatrul Național"?

IONUȚ NICULESCU